

БОЙКО І.І.

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології,
Комунальний заклад
«Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради,
м. Житомир, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

BOYKO I.I. Psychological readiness as a mechanism of formation of professional maturity of a teacher in conditions of postgraduate education. *The formation of the professional maturity of a teacher in the system of postgraduate education is highlighted through the prism of the relevance and modernity of knowledge of synergetics and acmeology, as the methodological basis of the polyparadigm approach, in general, and competent, in particular. The purpose of the article is theoretical analysis of the integration criteria of professional maturity of a teacher in the content of the competence postulate "The ability to study for a life as a basis for continuous professional training ...", namely: internal criteria - readiness for continuous personal and professional self-improvement, to professional and personal self-realization, professional competences; external - the effectiveness of professional activities. The study of this problem makes it possible to identify the integration criteria of the professional maturity of the teacher and the theoretical analysis of the basic concepts. The methodological basis of this problem is considered; the process of formation of professional maturity of the teacher in the system of post-graduate education through the analysis of reflexive self-regulation, first of all willingness to self-organization, the ability to self-education, to self-realization; criteria specific to the profession of primary school teacher in the institution of general secondary education. In further research and study of the integration components of the professional maturity of a teacher in the system of postgraduate pedagogical education, the priority direction is the study of the conditions for the intensification of the develop-*

ment of pedagogical systems, which make the issue of determining the necessary and sufficient elements of the system of continuous education providing the conditions for the formation of professionalism, acmeological activity and professional maturity of a teacher.

Keywords: *competencies, competence, readiness, ability, reflexive self-regulation, self-organization.*

БОЙКО І.І. Психологічна готовність як механізм становлення професійної зрілості педагога в умовах післядипломної освіти. Становлення професійної зрілості педагога у системі післядипломної освіти висвітлено через призму актуальності та сучасності знань синергетики і акмеології, як методологічної основи поліпарадигмального підходу, у цілому, та компетентнісного, зокрема. Метою статті є теоретичний аналіз інтеграційних критеріїв професійної зрілості педагога у контенті компетентнісного постулату «здатності навчатися протягом життя як основи безперервної професійної підготовки ...», а саме: внутрішніх критеріїв – готовності до безперервного особистісно-професійного самовдосконалення, до професійної та особистісної самореалізації, професійних компетенцій; зовнішніх - результативність професійної діяльності. Дослідження цієї проблеми дає можливість виявити інтеграційні критерії професійної зрілості педагога та здійснення теоретичного аналізу основних понять. Розглянуто методологічне підґрунтя вказаної проблеми; процес становлення професійної зрілості педагога у системі післядипломної освіти через аналіз рефлексивної саморегуляції, в першу чергу готовність до самоорганізації, здатність до самоосвіти, до самореалізації; критерії, специфічні для професії вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти. У подальших дослідженнях та вивченні інтеграційних компонентів професійної зрілості педагога у системі післядипломної педагогічної освіти пріоритетним напрямком є вивчення умов інтенсифікації розвитку педагогічних систем, які роблять актуальним питання про визначення необхідних і достатніх елементів системи безперервної освіти, що забезпечує умови для становлення професіоналізму, акмеологічної діяльності та професійної зрілості педагога.

Ключові слова: компетенції, компетентність, готовність, здатність, рефлексивна саморегуляція, самоорганізація.

БОЙКО И.И., Психологическая готовность как механизм становления профессиональной зрелости педагога в условиях последиplomного образования. Становление профессиональной зрелости педагога в системе последиplomного образования освещено через призму актуальности и современности знаний синергетики и акмеологии, как методологической основы полипарадигмального подхода в целом, и компетентностного, в частности. Целью статьи является теоретический анализ интеграционных критериев профессиональной зрелости педагога в контексте компетентностного постулата «способности учиться на протяжении жизни как основы непрерывной профессиональной подготовки ...», а именно: внутренних критериев - готовности к непрерывному личностно-профессиональному самосовершенствованию, к профессиональной и личностной самореализации, профессиональных компетенций; внешних - результативность профессиональной деятельности. Исследование этой проблемы дает возможность выявить интеграционные критерии профессиональной зрелости педагога и осуществления теоретического анализа основных понятий. Рассмотрены методологическое обоснование указанной проблемы; процесс становления профессиональной зрелости педагога в системе последиplomного образования через анализ рефлексивной саморегуляции, в первую очередь готовность к самоорганизации, способность к самообразованию, к самореализации; критерии, специфичные для профессии учителя начальных классов заведения общего среднего образования. В дальнейших исследованиях и изучении интеграционных компонентов профессиональной зрелости педагога в системе последиplomного педагогического образования приоритетным направлением является изучение условий интенсификации развития педагогических систем, которые делают актуальным вопрос об определении необходимых и достаточных элементов системы непрерывного образования, обеспечивающего условия для становления профессионализма, акмеологической деятельности и профессиональной зрелости педагога.

Ключевые слова: компетенции, компетентность, готовность, способность, рефлексивная саморегуляция, самоорганизация.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Лише професіоналізм відіграв та відіграє вирішальну роль в усіх сферах: від політичної до освітньої. У XXI столітті першочерговим у цьому питанні є конкурентоспроможний спеціаліст, який володіє ключовими компетенціями: політичними, соціальними, міжкультурними, компетенціями усних та письмових комунікацій; компетенціями, які пов'язані з інформатизацією суспільства та має здатність навчатися упродовж життя як основу безперервної професійної підготовки, а також особистого та суспільного розвитку [1, 13, 14]. Відповідно, інтеграційними критеріями професіоналізму виступає рефлексивна саморегуляція та готовність до самоорганізації. Відтак, зміст безперервної освіти педагогів повинен забезпечувати формування готовності до самоорганізації, якщо він базується на знаннях синергетики і акмеології, як методологічної основи поліпарадигмального підходу; безперервна освіта педагога повинна забезпечувати: необхідні умови для виходу з кризових ситуацій особистісного і професійного зростання фахівців; технології навчання педагогів у системі післядипломної освіти, що спрямовані на надання максимальної активності суб'єкту пізнання та дозволяють концентруватися на внутрішніх якостях особистості як основного джерела розвитку, «керувати не керуючи», а забезпечуючи педагогічні умови, що стимулюють самоорганізацію і творчий розвиток педагога; забезпечення високої ефективності у системі післядипломної освіти можливе за рахунок синергійного ефекту взаємодоповнюючих дій викладача і слухача, взаємодоповнюючих методологічних підходів і методичних прийомів; розгляд самоорганізації творчого мислення як умови і результату безперервної освіти, як процесу само добудови, пошуку відсутніх ланок «цілісного образу» на основі чуттєвого, інтелектуального пізнання та інтуїції.

Мета статті. Проаналізувати сутність поняття психологічної готовності як механізму становлення професійної зрілості педагога, його професіоналізму, що розкривається та тлумачиться науковцями як прямо так і опосередковано, через безліч понять, серед яких є «задатки і здібності», «здатність і готовність», «компетентність і компетенції», «продуктивність і продукт», «акме», професійна зрілість тощо.

У акмеології акцент у розгляді компетентності робиться на те, що вона пов'язана з процесами саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації особистості. Наша мета полягає у пошуку відповіді на питання: «Чи можливо професіоналізм, професійну компетентність, «акмеологічну компетентність», професійну зрілість формувати шляхом створення і реалізації акмецільових програм досягнення вершин професійної діяльності - досягнення професійної зрілості? Першочерговим нашим *завданням* є встановлення кола питань, задач та проблем, які повинен вміти вирішувати педагог в умовах реформування освіти. Ми виходимо з *припущення*, що сучасний, реагуючи на виклики

реформування освіти педагог, повинен вийти за межі власних можливостей і перейти у «мета стан» шляхом самоактуалізації, самоосвіти, самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації особистості, тобто набути «здатності до» більш досконалої рефлексивної саморегуляції, що виходить за межі професії, професійно-психологічних компетенцій. Відтак, професійна зрілість розглядається нами як феномен рефлексивної саморегуляції що охоплює такі психологічні феномени, як: профпридатність і профготовність (компетентність), які є формами потенційної активності особистості, з одного боку, з іншого – зовнішніми вимогами до неї. «Здатність до»: задатки, схильність, здібність, готовність, спроможність, - тобто, якості особистості, що мають потенційний характер та актуалізуються під впливом чинників внутрішнього й зовнішнього середовища та зумовлюють успішність людини в усіх проявах.

Виклад основного матеріалу. Фундаментальні складові професійної компетентності – професійні вимоги і перелік «готовностей» та «здатностей» до особистості у професії, з одного боку, та її (особистості) динамічна проєкція (емоційна, когнітивна, поведінкова) на конкретну професійну ситуацію «тут і тепер» [11]. Психологічний механізм становлення професійної зрілості особистості педагога – його особистісні властивості та психологічна компетентність. *Першочергові задачі*, які потребують нагального розв’язання: 1) побудова моделі механізму становлення психологічної професійної зрілості педагога та обґрунтування понять «професійно-психологічні компетенції», «готовності» та «здатності»; 2) здійснення аналізу сучасних поглядів на компетентність, компетенції та на психологічні й професійні, зокрема. Зауважимо, що поняття професійно-психологічні (психолого-професійні) компетенції є мало розробленим та трапляється зрідка, епізодично. Занурюючись у деталізацію ідеальної моделі компетентності особистості, науковцям слід тримати у центрі уваги та враховувати, як мінімум, ще два контексти: «результати» освіти та «здатності» особистості («результуючі здатності»), оскільки поняття компетентності не в повній мірі відбиває їх цілісну та інтегративну сутність [5, 10]. «Результуюча здатність» особистості, наприклад, така як *успіх*, залежить на 85 % від особистісних якостей, правильного вибору лінії поведінки і лише на 15 % визначається ступенем компетентності та професіоналізму [5, с. 30, 10]. Професіоналізм несе в собі сховане протиріччя: між диференціальними ознаками, що відрізняють одну професію від іншої, та рівнем складності задач, які потрібно виконувати. Чим ближче до акмеологічної характеристики професіоналізму, тим частіше і більш витонченим стає прояв професійної зрілості, прагнення до подолання норм, створення продуктів і способів «творення» роботи, що не співпадають з «загальноприйнятим». Чим ближче вершина досягнень, яку перевершує професійно зрілий фахівець, тим більшу кількість невідповідностей, недотримань норми, він демонструє: як би протистойть «компетенізації

освіти». Як бачимо, ця своєрідна колізія виникає внаслідок акмеологічного відношення і проявів. Однак, протиріччя відповідає природі популятивних об'єктів соціокультурного типу. Одночасно співіснують і взаємодіють безліч діяльностей одного типу. При цьому ці діяльності різні як за обсягом, так і за рівнем складності у структурно-функціональній диференційованості. Свій законний статус здобувають різні сполучення типових представників цих систем, що мають той або інший рівень професіоналізму. Тому вихід за межі сформованих стереотипів, норм, установок і т.п. апробується в акмеологічній практиці.

Критерієм акмеологічної практики, професійної зрілості виступає продуктивність та порівняння способів, які ведуть до більш високих результатів, що припускає виокремлення або конструювання відповідних нормативно-процесуальних еталонів. Оскільки, більш високі результати можуть породжуватися за рахунок більш досконалих механізмів рефлексивної саморегуляції, то для порівняння цих механізмів повинні будуватися еталони рефлексивної саморегуляції.

Порівняння механізмів рефлексивної саморегуляції, індивідуальної або групової, означає, що порівнюються акмеологічні механізми професійної зрілості, якщо їх використання призначено для одержання нових професійно значимих результатів. У цьому механізмі змінним виступає наявність тієї або іншої норми, того або іншого конкретного результату. Більш постійним є сам механізм, хоча він і має перспективу свого удосконалювання. Безпосередньо видно, що спочатку рефлексивна саморегуляція спирається на внутрішні ресурси особистості і на критерії, специфічні для професії. Але більш досконала рефлексивна саморегуляція виходить за межі професії, залучає загальнокультурні засоби, способи професійного становлення та саморозвитку. На такому шляху і знімаються парадокс, протиріччя психології становлення професійної зрілості професіонала у системі ППО.

Константними складовими критеріїв професіоналізму виступають типи діяльності, які зв'язані з типовими діяльнісними результатами. Типовий діяльнісний результат ніколи не є реальним, оскільки фахівець проявляє особливості індивідуальних і особистісних якостей. І тому між типовим професіоналізмом і типовим діяльнісним результатом рефлексивна саморегуляція виступає механізмом міжпрофесійним, творчий потенціал якого зростає при включенні інтелектуальних і духовно-ціннісних культурних критеріїв. Продуктоорієнтоване використання механізму рефлексивної саморегуляції містить у собі як збереження включеності у сформовані професійно-нормативні рамки, так і їхнє подолання. З цього погляду, на нашу думку, однією з умов становлення професійної зрілості у професії є, з одного боку, поєднання професіоналізму і компетентності, у підпорядкуванні строго поставленим цілям і зада-

чам і, з іншого боку, відхід від рівня строгості вимог професії. Тобто, у переважної більшості фахівців є вроджене бажання реалізувати свій потенціал. Проблема в тому, що нерідко це бажання не знаходить потрібних ресурсів у капіталі особистості та поза ним. Таким капіталом особистості виступає не лише професіоналізм та компетентність, а й «здатність». Результат діяльності фахівця характеризується двома компонентами: продуктом і психічним результатом [2]. Продукт – те, що отримано після виконання дій над предметом діяльності відповідно до мети (наприклад, у психологічній підготовці продуктом виступають знання, вміння, навички, а психологічний результат – це новоутворення у структурі психічних властивостей особистості, її досвіді) [6]. Психічним результатом можна вважати особистісне зростання і психологічні компетенції, під яким маються на увазі зміни особистості в результаті набуття різнобічних знань про власну психіку, про психологію людей, формування навичок і вмінь, які покращують особистісне буття та стосунки з людьми. Або «поняття особистісного зростання...прямо вказує на специфічний вектор становлення: рух до вершини повноти людського буття, самовизначення, саморозвитку ... – саме цей вектор є сенсотворним для розвивального навчання... Все інше – засвоєння теоретичних понять, формування навчальної діяльності, навіть розвиток теоретичного мислення – є лише засобом досягнення цієї мети» [7]. Такий підхід робить мету психологічної підготовки багатогранною і полягає не в передачі знань з психології, а в умінні використовувати ці знання у професійній діяльності, в організації навчальної діяльності, у поліпшенні особистісного буття тощо.

Критерії професіоналізму – це ознаки, на підставі яких визначається ступінь його особистісно-професійного розвитку. Показники професійної зрілості фахівця – це оціночні характеристики, що дозволяють вимірювати ступінь його особистісно-професійного розвитку. Дослідження цієї проблеми, на думку Н.М.Полетаєвої, дають можливість виявити у якості інтеграційних критеріїв професійної зрілості педагога: внутрішні – готовність до безперервного особистісно-професійного самовдосконалення та готовність до професійної та особистісної творчої самореалізації, та зовнішні – результативність інноваційної професійної діяльності і авторитет [9]. Внутрішні критерії найбільшою мірою пов'язані з якостями особистості професіонала, а зовнішні – відображають оцінку діяльності фахівця колегами, контролюючими органами, громадськістю.

Проблеми дослідження певних аспектів професійних компетенцій висвітлюються у наукових працях вітчизняних, російських та зарубіжних учених, зокрема: загальні теоретичні питання про компетенції та компетентність – у роботах Л. Ф. Бурлачука, І. О. Зимньої, Л. А. Лепіхової, Д. К. Мак Клелланда, А. С. Соколової, А. В. Хуторського та інших; питання про компетенції та ком-

петентність у професійній діяльності фахівців різних напрямків - В. А. Адольфа, В. Л. Бозаджієва, І. І. Бойко, В. Н. Дружина, І. А. Зязюна, О. М. Корніяки, О. В. Кисельової, О. А. Козирьової, М. В. Красностанової, Н. В. Кузьміної, Н. В. Маркової, Л. М. Мітіної, І. Б. Міщенко, Л. Л. Одинець, О. С. Пейчевої, О. В. Садон, О. П. Сергеєнкової, В. Ф. Теніщевої, Н. В. Яковлєвої, І. С. Якиманської та інших.

Одним із центральних моментів нашого дослідження є диференціація понять компетенція – компетентність, готовність – здатність. Відсутність у науковій літературі їх чіткого тлумачення сприяє або їх ототожненню, або існуванню лише одного з них. Так, наприклад, Д. К. Мак Клеелландом (D.C. McClelland) визнано компетенції як базової якості індивідуума, відмінні від інтелекту і які мають зумовлене відношення до ефективного або найкращого, на основі певних критеріїв, виконання роботи. Загалом, на сьогодні не існує однозначного визначення поняття компетенції [8]. Науковці її розглядають як: професійні знання, уміння та розуміння кінцевого результату діяльності (А. А. Алдашева); здатність і готовність до виконання роботи певного виду з визначеним рівнем якості (Т. Ю. Базаров); стандарти поведінки, що дозволяють ефективно реалізувати професійно важливі якості у професійній діяльності (Т. Н. Берг); набір поведінкових характеристик, а також професійні знання, навички, що пов'язані з виконанням професійної діяльності та забезпечують досягнення необхідного результату (А. В. Бессонова); набір окремих та доступних для вимірювання параметрів компетентності, аспект адекватності застосування наявних знань, умінь та навичок з урахуванням реалій ситуації (Є. П. Ермолаєва); властивості (якості) особистості, що описуються в термінах поведінкових характеристик та необхідні для успішного виконання роботи, проявляються в різних ситуаціях та є стійкими упродовж тривалого часу (Я. Ю. Спутаєв); система знань, умінь, навичок та стійких (базових) властивостей індивіда (морфологічних, фізіологічних, психологічних та культурнозумовлених), які дозволяють йому успішно вирішувати певні професійні завдання (Г. М. Зараковський); комплекс знань, умінь, навичок, особистих якостей, які дозволяють відрізнити кращого працівника від хорошого (В. Н. Кононова) [18]; характеристика індивіда, яка є похідною від вимог організації до ефективного виконання певної діяльності і відображає реальні можливості індивіда виконати роботу у конкретній виробничій ситуації, є необхідною одиницею всієї системи компетенцій, що описують бажаний образ ідеального працівника і піддається цілеспрямованому розвитку (Є. В. Лур'є). Ми поділяємо позицію дослідників Г. М. Зараковського, Є. В. Лур'є щодо розуміння поняття компетенції у цілому і, зокрема, у відмінності компетенцій від традиційних ЗУН-ів, а саме – на наявність компоненти, пов'язаної з індивідуально-психологічними особливостями суб'єкта та найвищою ефективністю діяльності.

Отже, в наукових роботах різних науковців розуміння поняття компетентності відрізняються термінологічно, змістовно, концептуально, проте, беззаперечним фактом є те, що є загальні точки «дотику» у тлумаченні професійно-психологічних компетенцій: це складні психологічні утворення, які впливають на результативність вирішення проблемних професійних ситуацій, визначають рівень успішності психічної саморегуляції суб'єкта діяльності, організацію будь-яких ситуацій професійної діяльності. Професійно-психологічні компетенції проявляються в тому, що людина не тільки знає як треба успішно діяти у певній ситуації, але й адекватно діє в ситуаціях, що виникають у професійній діяльності. Компетенції виявляються в діяльності, але не обмежуються нею. Ефективність діяльності, рівень успішності вирішення професійних завдань, з одного боку, є критерієм професійно-психологічної компетентності професіонала, а з іншого – її закономірним результатом. Професійно-психологічні компетенції є актуальним проявом професійної компетентності особистості як суб'єкта професійної діяльності. Компетентність має неповторний особистісний характер, який зумовлений індивідуальними теоретичними і образними моделями результатів діяльності, орієнтовними основами. На нашу думку, це своєрідне неповторне «мета індивідуальне» виконання професійної діяльності – це феномен. Проте, рівень компетентності фахівця залежить від діапазону тих завдань, які він готовий та здатен вирішувати.

Поняття готовності та здатності відносно професійно зрілого педагога набувають особливого характеру і значення у післядипломній професійній освіті – наступного етапу здатності навчатися протягом життя, як основи безперервної професійної підготовки, а також особистого та суспільного розвитку [4, 10, 12]. Поняття здатність навчатися та безперервна професійна підготовка, на нашу думку, потребують більш детального аналізу. У ракурсі післядипломної професійної освіти поняття «підготовка» вужче за поняття «підвищення кваліфікації», оскільки «підготовка» – конкретна за Стандартом, а «підвищення кваліфікації» – багатопланове, багатoshарове, різновекторне, динамічно-мобільне в умовах модернізації суспільства та потребує диференціації. На базі спеціальної психолого-педагогічної підготовки педагога формується його готовність до самоорганізації, яка включає в себе наступні інтегративні показники – здатність до самоосвіти, до саморегуляції і самореалізації [3]. Сформована здатність до самоосвіти включає в себе: стійку потребу в оновленні та систематизації знань; чітке усвідомлення мети отримання нових знань; наявність ієрархічної понятійної матриці сучасної наукової картини світу; здатність до вбудовування нової інформації в наявну понятійну матрицю, її переконструювання і розсіювання зайвої інформації; можливість самодобудовування відсутнього знання до цілісних структур; філософська і част-

но-наукова методологічна компетентність; взаємодоповнюємісь прямих і зворотних розумових процесів (аналіз, синтез), чергування процесів інтеграції та диференціації при переробці нової інформації; єдність і взаємодоповнюємісь логічного і інтуїтивного мислення, переважання логіки і інтеграції; наявність творчих продуктів розумової діяльності; критичний аналіз інформації [9].

Здатність професійно зрілого педагога до саморегуляції і самовиховання, на думку Полетаєвої Н.М., пов'язана з умінням управляти собою, своїми почуттями, думками, діями, бути самому собі психологом, вихователем. Для зрілої людини це наявність аутопсихологічної компетентності, яка передбачає: 1) знання основ процесу розвитку людської психіки, структури діяльності, теорії самоорганізації, біопсихосоціальної сутності людини, чітке уявлення про межі поняття «гідне людське життя»; саморегуляцію психічних процесів і емоційного стану, самомотивацію, самопрограмування, наприклад, на успіх; здатність до самостійного тренування пізнавальних процесів (пам'ять, увага, мислення); 2) самовиховання, що передбачає наявність індивідуальної програми самовдосконалення, що включає тренування волі, прагнення до адекватної самооцінки, позитивної Я концепції, віру в свої сили, в успіх справи, у близьких людей, у торжество справедливості, в ідеал; акмеологічної позиції, цілі і сенсу життя; потреби в духовному розвитку здатності до самокорекції і психосоматичної мобільності; 3) готовність розвивати дуальні якості особистості і зберігати їх динамічну рівновагу, мати почуття міри; готовність до кооперації і конкуренції, автономії і співробітництва; володіння механізмами м'якого управління собою і оточуючими; здатність до самодіагностики, достатня рефлексія; готовність піти на ризик з метою досягнення більш високого рівня розвитку; до синергійної взаємодії, внутрішньої і зовнішньої. Виходячи із цієї концепції, найважливіший критерій професійної зрілості педагога – «готовність» до безперервного особистісно-професійного самовдосконалення – характеризує акмеологічну спрямованість особистості на постійний пошук шляхів поліпшення характеристик і результатів професійної діяльності, можливість вироблення нових умінь, навичок і збільшення знань, що забезпечують можливість професійного розвитку і досягнення високої якості освіти.

Загальна готовність педагога до безперервного особистісно-професійного самовдосконалення включає конкретні види готовності: готовність до особистісно-професійної самоорганізації; готовність до підтримки на рівні сучасних вимог психолого-педагогічної компетентності; готовність до саморегуляції і професійної рефлексії; готовність до акмеологічного цілепокладання і формування образу ідеалу в професійній діяльності; готовність до самовиховання; готовність до написання та реалізації програми особистіс-

но-професійного розвитку на основі акмеограми; готовність до дослідницької діяльності в галузі психолого-педагогічних проблем і її самомотивації; готовність до самоврядування, до професійної взаємодії.

Поряд з внутрішніми критеріями професійної зрілості педагога, на наш погляд, не менш важливе значення має і інтегративні зовнішні критерії – авторитет, імідж педагога і результативність (продукт). Стабільно висока результативність не типового діяльнісного результату (навчально-виховної роботи) та методичної діяльності педагога, як зовнішній критерій, проявляється у безпосередньому інтересі до предмета, високій якості знань учнів, їх успіхи і досягнення на конкурсах і олімпіадах, при вступі до вищих навчальних закладів, дисциплінованості, вихованості. Результативність методичної діяльності педагога пов'язана з оцінкою якості наступних його продуктів: ефективна авторська методика викладання; власні методичні розробки; публікації; консультації; банк педагогічних інновацій, сформований під керівництвом методиста; участь в оформленні методичного кабінету; лекції, виступи, майстер-класи, семінари та ін. В якості засобів самоаналізу ефективності професійної діяльності педагога пропонуються: карта досягнень за навчальний рік; методика самооцінки професійної зрілості педагога; акмеограма і портфоліо педагога; програма особистісно-професійного розвитку [9].

Висновки. Вивчення та аналіз інтеграційних компонентів процесу становлення професійної зрілості педагога повинен включати в себе два напрямки, що дозволяють оцінити як характеристики педагога, що дозволяють або не дають змоги віднести його до категорії професійно зрілого фахівця, так і характеристики безперервного процесу педагогічної освіти, в який залучений педагог. Якість неперервної педагогічної освіти та становлення професійної зрілості педагога, передбачає створення якісних, відповідних вимогам часу, освітніх умов та високу якість усіх елементів відповідної педагогічної системи: якість методологічних засад моделювання педагогічних систем професійної освіти та післядипломної освіти, якість мети, якість взаємодії всіх підсистем педагогічної системи і якість взаємодії з соціальним середовищем, якість результату, якість моніторингу, якість змісту, якість технологій управління, навчання і виховання. У подальших дослідженнях та вивченні інтеграційних компонентів професійної зрілості педагога у системі післядипломної педагогічної освіти пріоритетним напрямком є вивчення умов інтенсифікації розвитку педагогічних систем, які роблять актуальним питання про визначення необхідних і достатніх елементів системи безперервної освіти, що забезпечує умови для становлення професіоналізму, акмеологічної діяльності та професійної зрілості педагога.

Список використаних джерел:

1. Айзікова Л. В. Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях [Електронний ресурс] / Л. В. Айзікова – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-10.pdf>.
2. Дегтерев В. А. Самоменеджмент как ключевая компетенция развития личности студента / В. А. Дегтерев // Педагогическое образование в России. – 2015. – №3. – С. 64–70.
3. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14-47.
4. Затверджено професійний стандарт вчителя початкових класів [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.schoollife.org.ua/zatverdzheno-profesijnyj-standart-vchytelya-rochatkovyh-klasiv/>.
5. Клепко С. Ф. Філософія освіти в Європейському контексті [Електронний ресурс] / С. Ф. Клепко // Полтава: ПОІППО. – 2006. – 328 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://eurogendercity-21fox.mozello.ru/scientific-research-institute-aleksanderrud21foxca/modern-competence-of-education-in-ua/>.
6. Козаков В. А. Вища освіта в Україні та у світі: Проблема цілей і їх реалізації / В. А. Козаков. // Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України. – 1997. – С. 60–82.
7. Кудрявцев В. Т. Предпосылки личностного роста в развивающем образовании / В. Т. Кудрявцев, Г. К. Уразалиева // Вопросы психологии. – 2005. – №5. – С. 52–62.
8. Проблемы компетенций в психологии и управлении персоналом [Електронний ресурс] // Материалы круглого стола Редакция ht.ru, А. Г. Шмельёв. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ht.ru/press/articles/?wiew=art371>.
9. Полетаева Н. М. Мониторинг и рефлексия процесса становления профессиональной зрелости педагога [Електронний ресурс] / Н. М. Полетаева – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/v/monitoring-i-refleksiya-protseсса-stanovleniya-professionalnoy-zrelosti-pedagoga>.
10. Сучасна компетенція освіти. Modern competence of education [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eurogendercity-21fox.mozello.ru/scientific-research-institute-aleksanderrud21foxca/modern-competence-of-education-in-ua/>.

11. Фромм Э. Иметь или быть / Э. Фромм. – М: Прогресс, 1990. – 250 с.
12. Які компетентності, знання та вміння повинен мати вчитель початкових – класів затверджено перший в Україні професійний стандарт [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/news/yaki-kompetentnosti-znannya-ta-vmynnya-povinen-mati-vchitel-pochatkovih-klasiv-zatverdzheno-pershij-v-ukrayini-profesijnij-standart>.
13. Trends in Learning Structures in European Higher Education [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.bologna-berlin2003.de/pdf/TrendsIII_full.pdf.
14. Tuning Educational Structures in Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html.

Transliteration of References:

1. Ayzikova L. V. (2012). Kontseptsiya navchannya protyahom zhyttya v mizhnarodnykh dokumentakh i doslidzhennyakh [Aisikova L.V. Concept of training for life in international documents and researches] lib.chdu.edu.ua. Retrieved from <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-10.pdf>. [in Russian].
2. Degterev V. A. (2015). Samomenedzhment kak klyuchevaya kompetentsiya razvitiya lichnosti studenta [Self-management as a key competence of student personality development] Pedagogicheskoye obrazovaniye v Rossii - Pedagogical education in Russia, 2, 64–70. [in Russian].
3. Dubasenyuk O.A. (2009). Innovatsiyni osviti tekhnolohiyi ta metodyky v systemi profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky [Innovative educational technologies and techniques in the system of vocational and pedagogical training] Profesiyna pedahohichna osvita: innovatsiyni tekhnolohiyi ta metodyky: Monohrafiya - Professional Pedagogical Education: Innovative Technologies and Techniques: Monograph, 14–47. [in Ukraine].
4. Zatverdzheno profesiynny standart vchytelya pochatkovykh klasiv [The professional standard of elementary school teacher is approved]. (n.d.). schoollife.org.ua. Retrieved from <https://www.schoollife.org.ua/zatverdzheno-profesijnnyj-standart-vchytelya-pochatkovykh-klasiv/>. [in Ukraine].
5. Klepko S. F. (2006). Filosofiya osvity v Yevropeys'komu konteksti [Philosophy of Education in European Context] Poltava: POIPPO. [eurogendercity-21fox.mozello.ru](http://eurogendercity-21fox.mozello.ru/scientific-research-institute-aleksanderrud21foxca/modern-competence-of-education-in-ua/). Retrieved from <https://eurogendercity-21fox.mozello.ru/scientific-research-institute-aleksanderrud21foxca/modern-competence-of-education-in-ua/>. [in Ukraine].
6. Kozakov V. A. (1997). Vyshcha osvita v Ukrayini ta u sviti: Problema tsiley i yikh realizatsiyi [Higher education in Ukraine and in the world: the problem of

- goals and their implementation] Suchasni systemy vyshchoyi osvity: porivnyannya dlya Ukrainy - Modern Higher Education Systems: Comparison for Ukraine, 60–82. [in Russian].
7. Kudryavtsev V. T., G. K. Urazaliyeva (2005). Predposylki lichnostnogo rosta v razvivayushchem obrazovanii [Prerequisites of personal growth in developmental education] Voprosy psikhologii - Psychology issues, 5, 52–62. [in Russian].
 8. Problemy kompetentsiy v psikhologii i upravlenii personalom [Problems of competence in psychology and personnel management] Materialy kruglogo stola Redaktsiya ht.ru - Materials of the round table Editorial Board ht.ru. www.ht.ru/ Retrieved from <https://www.ht.ru/press/articles/?view=art371>. [in Russian].
 9. Poletayeva N. M. Monitoring i refleksiya protsessa stanovleniya professional'noy zrelosti pedagoga [Monitoring and reflection of the process of formation of professional maturity of a teacher] cyberleninka.ru. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/v/monitoring-i-refleksiya-protssesa-stanovleniya-professionalnoy-zrelosti-pedagoga>. [in Russian].
 10. Suchasna kompetentsiya osvity. Modern competence of education [Modern competence of education]. (n.d.). //eurogendercity-21fox.mozello.ru. Retrieved from <https://eurogendercity-21fox.mozello.ru/scientific-research-institute-aleksanderrud21foxca/modern-competence-of-education-in-ua/>. [in Ukraine].
 11. Fromm E. Imet' ili byt' (1990). [To have or to be] M: Progress - M: Progress, 250 p. [in Russian].
 12. Yaki kompetentnosti, znannya ta vminnya povynen maty vchytel' pochatkovykh – klasiv zatverdzheno pershyy v Ukraini profesijnny standart [What competencies, knowledge and skills should have a primary school teacher? Classes approved the first professional standard in Ukraine]. (n.d.). mon.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/yaki-kompetentnosti-znannya-ta-vminnya-povinen-mati-vchitel-pochatkovih-klasiv-zatverdzheno-pershij-v-ukrayini-profesijnij-standart>. [in Ukraine].
 13. Tendentsiyi navchannya struktur u yevropeys'kii vyshchii osviti [Trends in Learning Structures in European Higher Education]. (n.d.). bologna-berlin2003.de. Retrieved from https://www.bologna-berlin2003.de/pdf/TrendsIII_full.pdf. [in Russian].
 14. Nastroyka osvitnikh struktur v Yevropi [Tuning Educational Structures in Europe]. (n.d.). europa.eu.int. Retrieved from https://europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html. [in Russian].

BOYKO I.I.

Candidate of Psychological Sciences, Docent, Head of the Department of Psychology of the Communal Institution «Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education» of the Zhytomyr Regional Council, Zhytomyr, Ukraine

E-mail: irenboyko60@gail.com

PSYCHOLOGICAL READINESS AS A MECHANISM OF FORMATION OF PROFESSIONAL MATURITY OF A TEACHER IN CONDITIONS OF POSTGRADUATE EDUCATION

<https://doi.org/10.38014/osvita.2022.89.02>